

УДК 314.04+(477)+(438)+(497).4

UDC

DOI: 10.17223/18572685/55/15

ЛЕМКИ-РУСИНИ У ПРЕДМЕТНОМУ ПОЛІ СУЧАСНИХ АКАДЕМІЧНИХ ДИСКУРСІВ УКРАЇНИ

І.Д. Любчик

Івано-Франківський національний медичний університет

Україна, 76018, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2

E-mail: lubczyk-79@ukr.net

Авторське резюме

Серед актуальних тем сучасної гуманітаристики виділяються студії, присвячені проблемам суміжних регіонів, які історично заселяли групи населення з особливим етнокультурним колоритом. Серед науковців проблема дослідження населення з українсько-польсько-словацького пограниччя в останні десятиліття набула особливої популярності. В Україні ця тематика теж викликала наукове зацікавлення вчених, а її предметне поле одержало поліаспектний формат в міждисциплінарному контексті. У запропонованій студії зробили спробу визначити академічний простір проблематики і проаналізувати дисертаційні дослідження молодих науковців. Автор стверджує, що на сьогоднішній день однією із складових вивчення населення західного порубіжжя є усталення дефінітивного апарату та вироблення єдиних методологічних підходів, результатом яких стане формування нової парадигми історіографічних напрацювань з вивчення регіону.

Ключові слова: історіографія, лемки-русини, пограниччя, етнополітика.

ЛЕМКИ-РУСИНЫ В ПРЕДМЕТНОМ ПОЛЕ СОВРЕМЕННЫХ АКАДЕМИЧЕСКИХ ДИСКУРСОВ УКРАИНЫ

И.Д. Любчик

Ивано-Франковский национальный медицинский университет
Украина, 76018, г. Ивано-Франковск, ул. Галицкая, 2
E-mail:lubczyk-79@ukr.net

Авторское резюме

Среди актуальных тем современной гуманитаристики выделяются те, что посвящены проблемам смежных регионов, которые исторически заселяли группы населения с особым этнокультурным колоритом. Среди ученых стран Центрально-Восточной Европы проблема исследования населения украинско-польско-словацкого пограничья в последние десятилетия приобрела особую популярность. На Украине эта тематика тоже вызвала научный интерес ученых, а ее предметное поле приобрело полиаспектный формат в междисциплинарном контексте. В предлагаемой статье мы пытаемся определить академическое пространство проблематики и проанализировать диссертационные исследования молодых ученых. Автор утверждает, что на сегодняшний день одной из составляющих изучения населения западного пограничья является упрочение дефинитивного аппарата и выработки единых методологических подходов, результатом которых станет формирование новой парадигмы историографических работ по изучению региона.

Ключевые слова: историография, лемки-русины, пограничье, этнополитика.

THE LEMKOS-RUSINS IN THE SUBJECT FIELD OF MODERN ACADEMIC DISCUSSIONS IN UKRAINE

I.D. Lyubchik

Ivano-Frankivsk National Medical University
2 Galytska Street, Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine,
E-mail:lubczyk-79@ukr.net

Abstract

Modern Humanities pay a lot of attention to the problems of neighbouring regions, historically populated by peoples with a special ethnocultural identity. Scholars from

Central and Eastern Europe have actively studied the population of the Ukrainian-Polish-Slovak frontier over the recent decades. In Ukraine, the subject field of this topic has acquired a multidimensional format in an interdisciplinary context. This article focuses on the academic space of the problem and analyzes the dissertation researches of young scholars. The author argues that today the study of the western borderland population should aim, among others, at the definitive apparatus and development of common methodological approaches, which would result in the formation of a new paradigm of historiographical practices to explore the region.

Keywords: historiography, Lemkos-Rusins, borderline, ethnopolitics.

Українсько-польсько-словацьке пограниччя є найбільш контрастним порубіжним регіоном, який в умовах сьогодення адміністративно введений до складу трьох держав. Натомість у минулому це територія проживання етнографічної групи лемків-русинів, північна частина яких волею історичних обставин була виселена із своїх прабатьківських етнічних теренів, і тільки їх закарпатська частина сьогодні продовжує проживати в ненайсприятливіших умовах словацької етнополітики. Зважаючи на пошматовану адміністративними кордонами етнографічну цілісність, у радянські часи регіон був майже позбавлений уваги з боку дослідників. Натомість в останні десятиліття важливою складовою наукових дискурсів з вивчення означеного регіону є міжпредметні наукові дослідження.

Виникає необхідність комплексного опрацювання проблеми, що дозволить виважено оцінити історико-етнологічні процеси на пограниччі. Доцільно зробити аналіз цієї проблеми, насамперед в ключі українського наукового дискурсу, свідомо віддаючи перевагу виключно дисертаційним дослідженням молодих українських вчених, проаналізувати їх концептуальне бачення проблеми та представити широкому науковому загалу цю проблему.

Переконалими, що наявність значного масиву наукових дисертаційних праць, присвячених проблемі Лемківщини та лемків-русинів, викликає потребу аналізу позицій авторів, які, працюючи з подібними, а часто одними і тими ж документами, нерідко послуговуються різною термінологією, висловлюють своє бачення минулих подій, приходять до різних висновків.

Наскільки продуктивними і перспективними є такі дослідження, свідчать напрацювання науковців. У статті принципово важливо вважаємо притримуватися принципів наукового плюралізму. Напрацювання з лемко-русинської проблематики охоплюють широкий спектр міждисциплінарних дискурсів.

У цьому контексті насамперед привертають увагу дисертаційні роботи культурологічного напрямку, зокрема, одне з перших в українській фольклористиці дослідження про лемківську весільну обрядову пісню в міжєтнічному контексті (Саварин 2003). Об'єктом цього дослідження обрано лемківську весільну пісенність як найконсервативніший сегмент регіональної обрядової єтнокультури. Дисертант переконує, що пограничне розташування лемківського краю та тривале сусідство з іншими єтносами, їх культурні та суспільно-політичні контакти зумовили взаємопроникнення елементів весільної пісенно-обрядової інсценізації. Водночас автор резюмує, що лемківські довесільні обряди в своїй основі мають більше рис автентичних, ніж привнесених з аналогічних словацьких чи польських обрядових дійств.

Доречним видається висновок дисертанта про політичний статус сусідніх єтносів, який став важливим фактором єтнокультурного обміну. На думку автора, між панівним і поневоленим народами завжди виникав психологічний бар'єр відчуження. В той же час між підневільними єтносами існувала атмосфера взаєморозуміння, що сприяла культурному взаємобміну. Щоб це підтвердити, автор наводить 18 весільних пісень, які спільні для лемків і словаків, натомість такі зразки майже не виявлені у лемківсько-польські паралелі.

Водночас із дисертаційного дослідження є не зовсім зрозумілим теоретичний підхід автора до окремих і удамому випадку принципово важливих дефініцій. Дисертант вживає визначення «крайня західна єтнографічна група українців», пізніше зауважує вже «невелика єтнічна група». Не зовсім правильним нам видається вживання терміну «українські лемки».

До дисертаційних досліджень у сфері фольклористики належить і робота Л. Халюк (Халюк 2011). Вивчаючи усні наративи переселенців про трагічні події 1940-х рр. дисертант стверджує, що вони є незаперечним свідченням розпорошення українців у Польщі з метою їх повної асиміляції. Робота містить спеціальний підрозділ, який присвячений відображенню національної ідентичності українців-переселенців. Автором відзначено, що значне місце в досліджуваних наративах займають оповіді про тотальний нагляд за українським середовищем з боку радянських спецслужб, заборона спілкуватися українською мовою та збиратися гуртом.

Водночас авторка відзначає, що попри констатований високий рівень української національної свідомості у респондентів-оповідачів, все ж спостерігається певна напруженість, «двоїстість» життя української громади. Вони зберігають тісні стосунки через зустрічі, фестивалі, проте за місцем проживання свідомо приховують своє походження.

Тематично наближеною до фольклорної тематики є дисертація О. Фабрики-Процької (Фабрика-Процька 2007), обєктом вивчення якої стала лемківська культура ХХ ст. Дисертант свідомо зосередила увагу на тих областях, де компактно проживають депортовані у ХХ ст. лемки та діють найактивніші лемківські громади (Тернопільська, Івано-Франківська та Львівська області).

Опрацювавши дослідницький матеріал про пісенний фольклор лемків, автор відзначає, що у ньому сильніше даються взнаки на-шарування різних пісенних епох; з огляду на історичні обставини інтенсивніше відбувався процес асиміляції з пісенними культурами сусідніх народів та пристосування лемківських пісенних зразків до загальноукраїнських регіональних музичних стилів.

Особливості збереження зразків пісенного лемківського фольклору досліджувала К. Чаплик (Чаплик 2010). Хронологічні межі, яких автор досліджувала лемківську народну пісенність як одну з регіональних складових української національної культури, охоплюють всі сфери життя лемків у другій половині ХХ ст. Оригінальністю дослідження відзначається джерельна база, яка насичена емпіричним матеріалом. Запис польових матеріалів автор проводила у місцях компактного і дисперсного проживання лемків-переселенців у Західній Україні та поселення автохтонних лемків на Закарпатті. Дисертант відзначає міжкордонне геополітичне положення лемківського краю, яке було сприятливим для пограничних впливів сусідніх культур.

На основі зібраних та опрацьованих польових матеріалів дослід-ниця узагальнює роль фольклору для лемків в контексті етнона-ціональних процесів. «Тісний зв'язок з усною народною творчістю допомагав переселенцям упродовж довгих років черпати сили для протистояння асиміляції та був для лемків потужним каталізатором і фактором самоідентифікації» (Чаплик 2010: 12).

Серед новітніх дисертаційних досліджень присвячених вивченню лемків, слід згадати роботу В. Наконечного (Наконечний 2008), де зосереджено увагу на соціокультурній трансформації лемків у ХХ ст., що спричинила кардинальні зміни у всіх сферах їхнього життя. Гео-графічні межі дослідження охоплювали тільки територію Лемківщини у складі Польщі включно із північно-західними землями, де відбулося розселення лемків внаслідок акції «Вісла», а також територію УРСР. Дисертант акцентує увагу на особливостях життя лемків на етнічних землях, їх депортації, процесі адаптації та культурному розвитку у нових геополітичних умовах.

Дослідження українсько-польсько-словацького порубіжжя в кон-тексті лемкознавчого сегменту продовжені у дисертаційних роботах зі спеціальності етнологія (Турчак 1996; Любчик 2008). Останні роки

почали з'являтися окремі дисертаційні дослідження зі спеціальності всесвітня історія, де автори розглядають порубіжний регіон в контексті історичних процесів Словаччини та Польщі. Прикладом можуть служити дослідження М. Васильченко та О. Янчук (Васильченко 2009; Янчук 2015).

О. Турчак у своїй роботі обмежується тільки галицькою частиною Лемківщини, яка перебувала у складі Польщі. Особливістю роботи І. Любчика є Лемківщина як цілісний етнографічний регіон у галицькій та закарпатській її частинах. Автор розкриває форми і методи етнополітики різних урядів, з'ясовує її негативний вплив на національний розвиток лемків, визначає причини, які безпосередньо впливали на запізнiлiсть та неоднорiдний характер становлення національної iдентичностi лемків.

Дослідниця М. Васильченко простежує історію виникнення та діяльність громадських організацій українців Східної Словаччини, громадсько-політичну, освітню та культурну ситуацію у Словаччині, основні напрямки діяльності українців, а також політику органів місцевої влади і самоврядування щодо українських організацій в другій половині ХХ ст. Автор виокремив три періоди, впродовж яких вирішувалося українське питання, підсумовуючи, що на початок 1990-х рр. воно залишилось відкритим (Васильченко 2009: 11).

Вивчаючи становище української громади у Польщі на тлі кризи 1980-х рр., О. Янчук торкається і проблем у всіх сферах життя лемківської групи. Автор стверджує, що наприкінці 1980-х рр. у Польщі всередині української громади відбулися істотні інституційні перетворення, які найбільше мали вплив на лемківську громаду, зокрема її остаточний розкол.

Доволі оригінальним у науковому вимірі, і особливо актуальним в умовах сьогодення, є дисертаційне дослідження Н. Кічері (Кічера 2015), присвячене питанням русинства, ідентифікації русинів, їх політико-правового статусу та можливостей впливу на етнополітику країн. В контексті розгляду проблемних питань в окресленому регіоні слушним є акцент автора на історичній периферійності території в рамках різних держав, що варто враховувати під час порівняльного аналізу русинської спільноти в запропонованих країнах, враховуючи концепцію «центр – периферія».

Дисертант структурував розділи роботи за проблемним принципом, формуючи їхні підрозділи по окремих країнах (Словаччина, Сербія, Польща та Україна), адже середовище проживання, зміна державної приналежності, пріоритетів етнополітики були визначальними факторами формування політичної свідомості та поведінки русинів.

Дослідниця відзначає не повну політичну суб'єктність русинів

Словаччини, відносно низький рівень політичної активності лемків у Польщі, а постсоціалістичний період характеризує як культурницький етап становлення лемківського руху. Водночас висвітлюючи проблеми русинства в Україні, автор підкреслює неоднозначність політики щодо русинів з боку центральної та регіональної влади. У висновках автор обґрунтовує думку, що найдоцільнішим є узагальнене вживання стосовно русинів категорії «етнічність», погоджуючись, таким чином, із західною традицією, де етнічність визначається як окрема група людей, що володіють певним ступенем зв'язків і солідарності, мають, принаймні латентно, уявлення про спільне походження та інтереси. Однак в Україні автор розглядає русинів як етнографічну групу, автотонну в регіоні проживання.

Важливим засобом самоідентифікації національних меншин в контексті інтеграційних процесів та духовного взаємозбагачення завжди була періодика, яка забезпечувала збереження культури української спільноти, сприяючи розширенню меж її спілкування зі світом. Вивченню журналу «Дукля», який почав виходити у 1950-х рр., присвячене дисертаційне дослідження О. Кушніра (Кушнір 2008). Автор вивчає періодичне видання крізь призму аналізу редакційної політики, структури, змісту, особливості ідейно-тематичної та жанрово-стильової типології публікацій, визначаючи місце друкованого органу в культурному просторі Словаччини. Окремий підрозділ присвячений становленню української журналістики на теренах Словаччини, зокрема періодики Пряшівського краю. Ретельно опрацювавши номери журналу «Дукля» – їхню проблемно-тематичну спрямованість автор зробив висновок, що поява видання «стало специфічно національним виявом самоідентифікації українців у чужій державі» (Кушнір 2008: 13).

Окрему групу наукових досліджень становлять дисертаційні роботи, предметом яких є переселення українців пограниччя та розселення на всій території України. Перші дослідницькі студії (Ткачук 1998; Кіцак 2003) носили узагальнюючий характер щодо усіх переселенців із Закароння.

Згодом автори дисертаційних досліджень почали вивчати процеси розселення та адаптації переселенців на території окремо взятих областей. Звуження загальноісторичного питання до меж окремо визначеної області зумовлене необхідністю здійснювати поглиблені дослідження. У цьому контексті виділимо роботи кількох науковців (Данилиха 2007; Боднарчук 2009; Байкеніч 2013).

Вивчаючи особливості депортацій, Д. Байкеніч резюмує, що більшість переселенців, які розмістилися у східних регіонах УРСР, походили з лемківських повітів Кросненського, Новосандецького, Горлицького, Ясельського і Новоторзького, однією з причин чого було

русофільство місцевого населення (Байєєніч 2013: 74–75).

Дослідниця Ю. Боднарчук в контексті розселення переселених в окремі регіони України концентрує свою дослідницьку увагу на Тернопільщині. У дисертації комплексно розглянуто закономірності розселення й адаптації населення, депортованого з Польщі впродовж 1944–1947 рр. Автор відзначає, що найпотужніше в області була представлена саме лемківська спільнота (71 %), а решта припала на підляшців із холмцями і надсянців, що становило загалом 44 % від усіх депортованих лемків (Боднарчук 2009: 10, 13).

У цьому контексті хотілось би згадати і працю українського дослідника (Kabaczij 2012). Вказане монографічне видання є доповненою версією його кандидатської дисертації, яку він захистив під керівництвом проф. Тадеуша Радзика в університеті Марії Кюрі-Скловської у м. Люблін. Дослідження виразно поділено на дві частини. У першій автор описує сам процес переселення (до кінця 1946 р.), у другій – долі переселених на Херсонщину і Миколаївщину і тих, хто утік звідти у західні області України.

Свідченням полідисциплінарності лемкознавчих досліджень стала поява й дисертації з обширу психологічної науки (Шапаренко 2017). Автора-психолога цікавить насамперед суб'єктивний аспект етнічності, який охоплює соціально-психологічні установки, цінності та стереотипи.

Автор змістовно відтворила прояви етнічної самосвідомості лемків, стверджуючи, що первинно це етнографічна група, яка проживала на тому самому місці де вона історично сформувалася, проте депортаційні процеси 1940-х рр. призвели до переселення всієї лемківської популяції. А тому в умовах сьогодення, стверджує автор, доцільно розглядати лемків як етнічну групу, яка має власну історію, властиві відмінні елементи, а їх самосвідомість є не просто варіантом регіональної самосвідомості українського чи польського етносу.

Загалом можемо стверджувати, що проблематика досліджень українсько-польсько-словацького пограниччя, яка в радянські часи була просто викреслена із наукового простору, останні десятиліття цікавить дослідників різних гуманітарних напрямів.

Водночас доречно наголосити, що у порівнянні із зарубіжною історіографією, як не парадоксально, українська насамперед історична наука все ж відстає. Це при тому, що значна частина представників лемківської етнографічної групи, внаслідок подій середини ХХ ст., дисперсно проживає на території України. Приміром в українському академічному просторі ми не виявили жодної докторської дисертації, яка б була присвячена лемківсько-русинській проблематиці.

На сьогоднішній день однією із складових вивчення населення

західного порубіжжя є насамперед усталення дефінітивного апарату та вироблення єдиних методологічних підходів результатом яких стане формування нової парадигми історіографічних напрацювань з вивчення регіону.

ЛІТЕРАТУРА

Байкеніч 2013 – *Байкеніч Д.В.* Переселення українців із Польщі до Східних областей УРСР у другій половині 1940-х років: дис. ... канд. іст. наук. Луганськ, 2013. URL: www.lemko.org/pdf/Baikenich_2013.pdf (останній перегляд: 12 вересня 2018)

Боднарчук 2009 – *Боднарчук Ю.Ю.* Особливості розселення й адаптації на Тернопільщині українського населення, депортованого з території Польщі (1944–1947 рр.): дис. ... канд. іст. наук. Тернопіль, 2009. 315 с.

Васильченко 2009 – *Васильченко М.А.* Громадсько-політична та культурно-освітня діяльність українців у Східній Словаччині (1945–1992 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2009. 23 с.

Данилиха 2007 – *Данилиха Н.Р.* Соціально-побутова адаптація українців із Польщі в УРСР у 1944–1950-х роках (на матеріалах західних областей України): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 2007. 21 с.

Кіцак 2003 – *Кіцак В.М.* Депортація українців з Польщі в УРСР у 1944–1946 рр. та їх соціально-економічна адаптація: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Чернівці, 2003. 21 с.

Кічера 2015 – *Кічера Н.М.* Русини в етнополітиці країни центральної та південно-східної Європи: автореф. дис. ... канд. політ. наук. Чернівці, 2015. 23 с.

Кушнір 2008 – *Кушнір О.В.* Журнал «Дукля» (Словаччина, 1953–2004 рр.): організаційний, проблемно-тематичний та жанровий аспекти: автореф. дис. ... канд. наук із соціальних комунікацій. Київ, 2008. 17 с.

Любчик 2008 – *Любчик І.Д.* Етнополітичні процеси на Лемківщині (90-ті рр. XIX – 30-ті рр. XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Івано-Франківськ, 2008. 20 с.

Наконечний 2008 – *Наконечний В.М.* Лемки в XX столітті: Життя на етнічних землях та в нових геополітичних умовах: автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2008. 19 с.

Саварин 2003 – *Саварин Т.В.* Лемківські весільні обрядові пісні в міжетнічному контексті: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2003. 21 с.

Ткачук 1998 – *Ткачук В.Н.* Соціально-політичні процеси на західноукраїнських землях в перше повоєнне десятиріччя (1944–1954): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 1998. 17 с.

Турчак 1996 – *Турчак О.В.* Сільська громада улемків (1866–1939): автореф. дис. ... канд. іст. наук. Львів, 1996. 19 с.

Фабрика-Процька 2007 – *Фабрика-Процька О.Р.* Пісенна культура лемків

XX столїтє: збереженнє традицїє та новотворчїстє: авторєф. дис. ... канд. мистєцтвознавствє. Львїв, 2007. 20 с.

Хєлюк 2011 – Хєлюк Л.М. Уснї народнї оповїданнє укрєїнцїв-перєселєнцїв Лємківщини, Холмщини та Підляшшє: жанровє-темєтичнє спєцифікє, художнї особливостї: авторєф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2011. 20 с.

Чєплик 2010 – Чєплик К.М. Трансформєцїє пісєннєго фольклору лємківських перєселєнцїв у Зєхїднїй Укрєїнї (повоєнний перїод): авторєф. дис. ... канд. мистєцтвознавствє. К., 2010. 23 с.

Шєпарєнкє 2017 – Шєпарєнкє Ю.В. Соцїєльно-психологїчнї особливостї єтнічнєє самосвїдомостї лємків: дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2017. 222 с.

Єнчук 2015 – Єнчук О.А. Стєновїщє укрєїнськєє грємєднє у Польщї (1980–1990): дис. ... канд. їст. наук. Острєг, 2015. 214 с.

Kabaczij 2012 – Kabaczij R. Wygnani na stepy. Przesiedlenie ludności ukraińskiej z Polski na południe Ukrainy w latach 1944–1946. Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce; Warszawa, 2012. 382 s.

REFERENCES

Baykenich, D.V. (2013) *Pereselennya ukrayintsiv iz Pol'shchi do Skhidnykh oblastey URSS u druhiy polovyni 1940-kh rokiv* [Resettlement of Ukrainians from Poland to the Eastern regions of the UkrSSR in the second half of the 1940s]. History Cand. Diss. Luhansk. [Online] Available from: www.lemko.org/pdf/Baikenich_2013.pdf (Accessed: 12th September 2018).

Bodnarchuk, Yu.Yu. (2009) *Osoblyvosti rozselennya y adaptatsiyi na Ternopil'shchyni ukrayins'koho naselennya, deportovanoho z terytoriyi Pol'shchi (1944–1947 rr.)* [Features of resettlement and adaptation in the Ternopil region of the Ukrainian population deported from the territory of Poland (1944–1947)]. History Cand. Diss. Ternopil.

Vasylchenko, M.A. (2009) *Hromads'ko-politychna ta kul'turno-osvitnya diyal'nist' ukrayintsiv u Skhidniy Slovačchyni (1945–1992 rr.)* [Socio-political, cultural and educational activity of Ukrainians in Eastern Slovakia (1945–1992)]. Abstract of History Cand. Diss. Lviv.

Danylykha, N.R. (2007) *Sotsial'no-pobutova adaptatsiya ukrayintsiv iz Pol'shchi v URSS u 1944–1950-kh rokakh (na materialakh zakhidnykh oblastey Ukrayiny)* [Socio-domestic adaptation of Ukrainians from Poland to the Ukrainian SSR in 1944–1950s (on materials of western regions of Ukraine)]. Abstract of History Cand. Diss. Lviv.

Kitsak, V.M. (2003) *Deportatsiya ukrayintsiv z Pol'shchi v URSS u 1944–1946 rr. ta yikh sotsial'no-ekonomichna adaptatsiya* [Deportation of Ukrainians from Poland in the Ukrainian SSR in 1944–1946 and their socio-economic adaptation]. Abstract of History Cand. Diss. Chernivtsi.

Kichera, N.M. (2015) *Rusyny v etnopolitytsi krayiny tsentral'noyi ta pivdenno-*

-skhidnoyi Evropy [Rusins in the ethnopolitics of the central and south-eastern European countries]. Abstract of Political Science Cand. Diss. Chernivtsi.

Kushnir, O.V. (2008) *Zhurnal "Duklya" (Slovachchyna, 1953–2004 rr.): orhanizatsiynny, problemno-tematychnyy ta zhanrovyy aspekty* ["Dukla Magazine" (Slovakia, 1953–2004): organizational, problem-thematic and genre aspects]. Abstract of Social Communication Cand. Diss. Kyiv.

Lyubchuk, I.D. (2008) *Etnopolitychni protsesy na Lemkivshchyni (90-ti rr. XIX – 30-ti rr. XX st.)* [Ethnopolitical processes in Lemkivshchyna (the 1890s–1930s)]. Abstract of History Cand. Diss. Ivano-Frankivsk.

Nakonechnyy, V.M. (2008) *Lemky v XX stolitti: Zhyttia na etnichnykh zemlyakh ta v novykh heopolitychnykh umovakh* [Lemkos in the 20th century: Life in ethnic lands and in new geopolitical conditions]. Abstract of History Cand. Diss. Kyiv.

Savaryn, T.V. (2003) *Lemkivs'ki vesil'ni obryadovi pisni v mizhetnichnomu konteksti* [Lemko wedding ceremonial songs in the interethnic context]. Abstract of Philology Cand. Diss. Lviv.

Tkachuk, V.N. (1998) *Sotsial'no-politychni protsesy na zakhidnoukrayins'kykh zemlyakh v pershe povenne desyatyrychchya (1944–1954)* [Socio-political processes in the western Ukrainian lands in the first post-war decade (1944–1954)]. Abstract of History Cand. Diss. Lviv.

Turchak, O.V. (1996) *Sil's'ka hromada u lemkyv (1866–1939)* [Village community in Lemkos (1866–1939)]. Abstract of History Cand. Diss. Lviv.

Fabryka-Prottska, O.R. (2007) *Pisenna kul'tura lemkyv XX stolittya: zberezhennta tradytsiy ta novotvorchist'* [The song culture of the Lemkos of the twentieth century: the preservation of traditions and novelty]. Abstract of Art History Cand. Diss. Lviv.

Khalyuk, L.M. (2011) *Usni narodni opovidannya ukrayintsiv-pereselentsiv Lemkyvshchyny, Kho-lmshchyny ta Pidlyashshya: zhanrovo-tematychna spetsyfika, khudozhni osoblyvosti* [Oral folk tales of Ukrainian immigrants of Lemkivshchyna, Kholmshchyny and Pidlyashchy: genre-themed specifics, artistic features]. Abstract of Philology Cand. Diss. Kyiv.

Chaplyk, K.M. (2010) *Transformatsiya pisennoho fol'kloru lemkyv's'kykh pereselentsiv u Zakhidniy Ukrayini (povoyennyi period)* [Transformation of song folklore of Lemko migrants in Western Ukraine (post-war period)]. Abstract of Art History Cand. Diss. Kyiv.

Shaparenko, Yu.V. (2017) *Sotsial'no-psykholohichni osoblyvosti etnichnoyi samosvidomosti lemkyv* [Socio-psychological peculiarities of Lemko's ethnic self-sufficiency]. Psychology Cand. Diss. Kyiv.

Yanchuk, O.A. (2015) *Stanovyshche ukrayins'koyi hromady u Pol'shchi (1980–1990)* [The situation of the Ukrainian community in Poland (1980–1990)]. History Cand. Diss. Ostroh.

Kabaczij, R. (2012) *Wynnani na stepy. Przesiedlenie ludności ukraińskiej z Polski na południe Ukrainy w latach 1944–1946* [Expelled to the steppes. Resettlement

of the Ukrainian population from Poland to the south of Ukraine in 1944–1946]. Warsaw: Związek Ukraińców w Polsce.

Любчик Игорь Дмитриевич – кандидат исторических наук, доцент кафедры украиноведения и философии Ивано-Франковского национального медицинского университета (Украина).

Любчик Ігор Дмитрович – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету (Україна).

Igor D. Lyubchyk – Ivano-Frankivsk National Medical University (Ukraine).

E-mail: lubczyk-79@ukr.net